

**POWIATOWY PROGRAM
ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ**

**na terenie powiatu siemiatyckiego
na lata 2018-2020**

SPIS TREŚCI

	str.
Wstęp	3
Podstawy prawne	9
Charakterystyka Powiatu Siemiatyckiego	9
Pieczą zastępczą w Powiecie Siemiatyckim	10
Rodzinne formy pieczy zastępczej	10
Instytucjonalne formy pieczy zastępczej	14
Adresaci i realizatorzy programu	15
Cele i zadania programu	15
Plan działań	17
Źródła finansowania	19
Monitoring realizacji programu	19
Podsumowanie	19

WSTĘP

Minął szósty rok pracy samorządu powiatowego z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Kolej na następne trzy lata założeń i planów do zrealizowania w zakresie organizacji systemu pieczy zastępczej. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i rozwoju pieczy zastępczej jest wyrazem troski o dobro dziecka i rodziny. Jest to obszerny akt prawny regulujący zasady i formy wspierania rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zasady sprawowania pieczy zastępczej. Ponadto określa zadania poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, organów administracji rządowej, jak i źródło ich finansowania. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Siemiatyckim tworzy spójny system, który zaistnieje przy dobrej współpracy wszystkich instytucji i organizacji zajmujących się tematyką rodzin i dzieci wychowywanych w tych rodzinach. Promocja, poradnictwo specjalistyczne: prawne, psychologiczne i rodzinne, profilaktyka i wsparcie – wszystkie te obszary działania dotyczące rodzinnych form pieczy zastępczej znalazły odzwierciedlenie w niniejszym Programie. Ponadto Program ten ma charakter uzupełniający w już istniejących formach pomocy świadczonych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Siemiatyczach rodzinom zastępczym oraz usamodzielnianym wychowankom. Realizacja przyjętych w Programie celów pozwoli na zmniejszenie liczby dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych na rzecz rodzinnej pieczy zastępczej.

O czym będziemy w tym programie mówić? Oczywiście o rodzinie! Prawidłowo funkcjonująca rodzina kształtuje osobowość dziecka, zaspokaja potrzebę miłości, bezpieczeństwa, przynależności, uczy dawania, zrozumienia. Szacunku, tolerancji i uznania. Oddziaływanie członków rodziny na siebie – eliminuje urzędowość kontaktów, zakłada bezinteresowność i ofiarność, a przez to kreuje postawy pożądane społecznie.

Prawidłowe funkcjonowanie rodziny zmniejsza do minimum powstanie trudności wychowawczych. Jeśli takowe nawet się pojawiają, stosunkowo łatwo można sobie z nimi poradzić. Rodzina jako podstawowa komórka życia społecznego jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym dziecka. Jest ona wspólnotą naturalną, opartą na miłości i wolnym wyborze dwóch osób pragnących dawać początek życiu i uzupełniać się we wzajemnej miłości. Rodzina to nie tylko i wyłącznie środowisko wychowawcze, to także najbliższe człowiekowi środowisko życia, zaspokajania najbardziej podstawowych jego potrzeb. Dlatego też matka i ojciec powinni rozumieć, jaka na nich ciąży odpowiedzialność; winni zdawać sobie sprawę z wielkiego wpływu rodziny na rozwój ich dziecka, na kształtowanie jego osobowości i uczynić wszystko, co leży w ich mocy, aby ich środowisko rodzinne tchnęło pogodną i serdeczną atmosferą wychowawczą, atmosferą szczerości i zaufania. Działalność na ich rzecz powinna koncentrować się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do oświaty, systemu ochrony zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu ryzyka i różnych zagrożeń życiowych. Pomoc powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin poprzez przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych przy wykorzystaniu własnych środków i możliwości.

2016 roku wystąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej wszystkich grup społeczno-

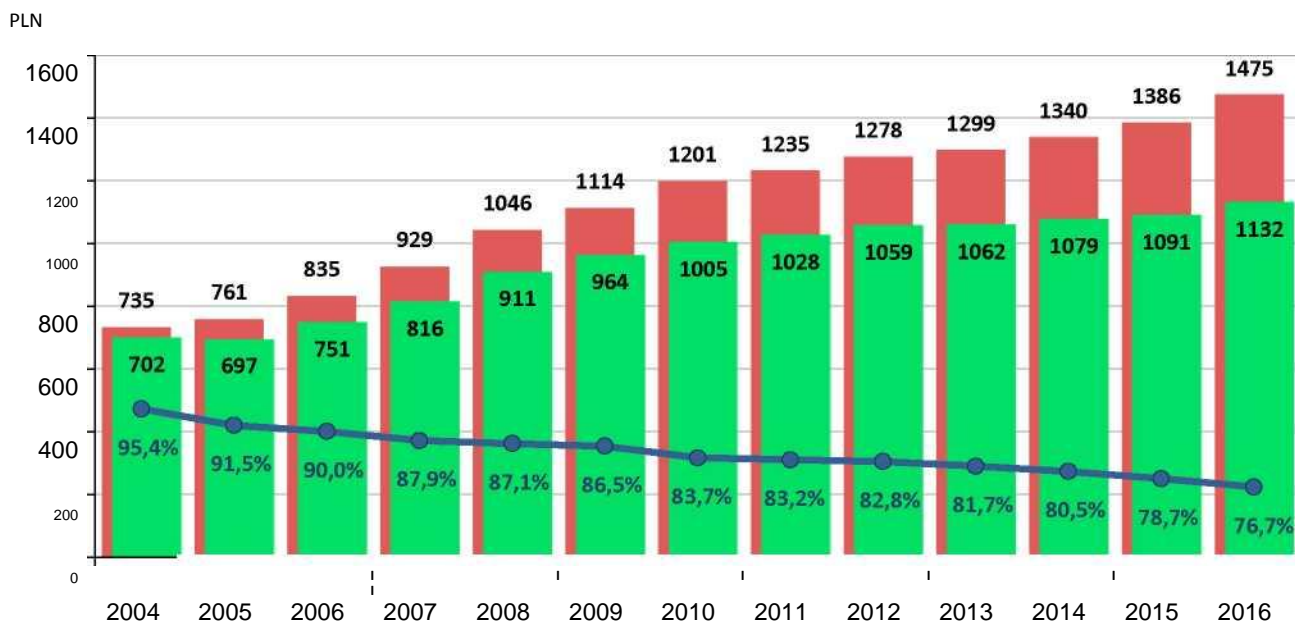
ekonomicznych gospodarstw domowych w Polsce. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody i ponosiły większe wydatki. Wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami, co dało gospodarstwom domowym większe możliwości oszczędzania.

Poziom przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na osobę w zaokrągleniu do 1 zł wyniósł w 2016 roku 1475 zł i był realnie wyższy o 7,0% od dochodu z roku 2015 (w 2015 r. wzrost realny wyniósł 4,3%).

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2016 roku osiągnęły wartość 1132 zł i były realnie wyższe o 4,3% od wydatków z roku 2015, stanowiły 76,7% dochodów (w 2015 r. - 78,7%). Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły średnio 1083 zł i były realnie wyższe o 4,5% w stosunku do 2015 r. (w 2015 r. wzrost realny wydatków i wydatków na towary i usługi konsumpcyjne wyniósł 2,0%).

Wykres 1.

Poziom przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych oraz udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w latach 2004-2016

Uruchomione od 1 kwietnia 2016 roku świadczenie wychowawcze (Rodzina 500+) stanowiło przeciętnie w gospodarstwach domowych otrzymujących to świadczenie 16,8% dochodów rozporządzalnych na 1 osobę (na podstawie wyników za II-IV kwartał).

Małżeństwa z 3 lub większą liczbą dzieci nadal znajdowały się w najtrudniejszej sytuacji materialnej, jednak w 2016 roku wystąpiła wyraźna poprawa ich sytuacji dochodowej. W stosunku do 2015 roku nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w tych gospodarstwach aż o 25,2%.

Różnice w sytuacji materialnej pomiędzy miastem a wsią zmniejszają się z roku na rok w wyniku

szybszego bogacenia się mieszkańców wsi niż miast, jednak nadal pozostają dosyć istotne. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w miastach wzrósł w 2016 roku w stosunku do 2015 roku o 4,9%, a na wsi o 9,8%.

Utrzymała się tendencja spadkowa w ilościowym spożyciu większości podstawowych artykułów żywnościowych.

Poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, w tym nowej generacji - zwłaszcza w smartfon, telewizor plazmowy lub ciekłokrystaliczny z MPEG-4, zmywarkę do naczyń oraz komputer z dostępem do Internetu i samochód osobowy.

Nieco wzrosła średnia powierzchnia użytkowa mieszkania. Przeciętne gospodarstwo domowe w 2016 roku zajmowało mieszkanie o powierzchni 77,2 m², składające się z 3 pokoi (w 2015 r. 76,7 m² i 2,9 pokoi).

Podobnie jak w roku poprzednim, ponad połowa badanych w 2016 roku gospodarstw domowych oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną. Wzrósł odsetek gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (33,5% gospodarstw domowych ogółem wobec 28,5% w 2015 r.) oraz obniżył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (13,0% wobec 15,7% w 2015 r.).

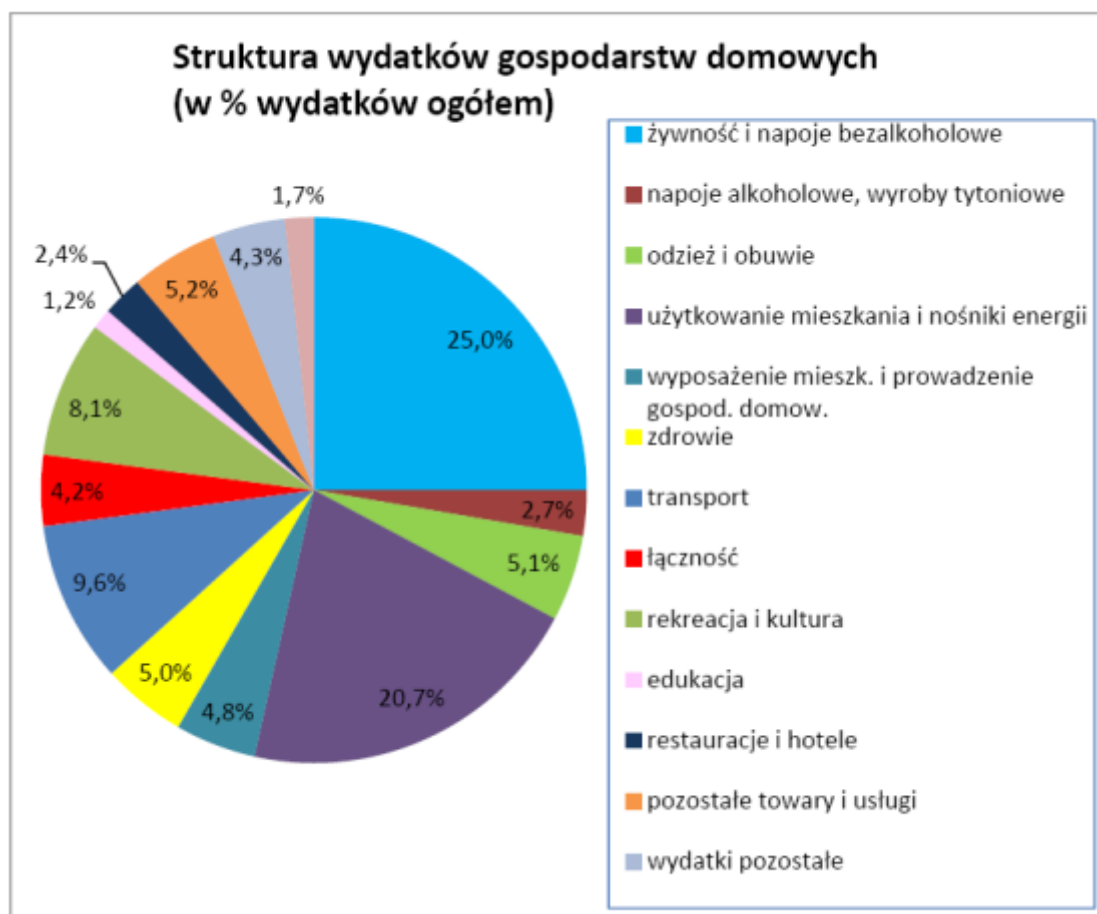
Najwięcej wydajemy na żywność i utrzymanie mieszkania. Największą część tej kwoty stanowiły wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Dużym, miesięcznym obciążeniem dla budżetów gospodarstw domowych są też wydatki związane z utrzymaniem mieszkania lub domu, opłatami za energię i transport.

A teraz przyjrzyjmy się dokładniej wydatkom na towary i usługi konsumpcyjne rodziny z jednym dzieckiem wg GUSu:

- ✓ mieszkanie i energia – 647,07 zł
- ✓ żywność i napoje – 781,18 zł
- ✓ rekreacja i kultura – 334,75 zł
- ✓ alkohol, tytoń i narkotyki – 91,84 zł
- ✓ odzież i obuwie – 231,1 zł
- ✓ wyposażenie mieszkania i prowadzenie domu – 186,16 zł
- ✓ zdrowie – 146,3 zł
- ✓ transport – 420,24 zł
- ✓ łączność – 146,16 zł
- ✓ edukacja – 63,69 zł
- ✓ restauracje i hotele – 102,14 zł
- ✓ pozostałe – 245,49 zł

W badaniu GUS brakuje kategorii wydatków, które są prawie w każdej rodzinie, na przykład: prezenty (346 zł), dziecko (278 zł), kosmetyki (94 zł), elektronika (45 zł), papiernicze i pocztowe (28 zł), opłaty bankowe (11 zł). W sumie jeszcze dodatkowe 802 zł. Razem około 3 500 zł. Ponad 8% wydatków przeznaczamy na rekreację i kulturę. Natomiast zaledwie 1,2% na edukację. To mniej, niż płacimy za wizyty w restauracjach i hotelach, czy za napoje alkoholowe.

Tabela nr 2.

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie danych statystycznych GUS

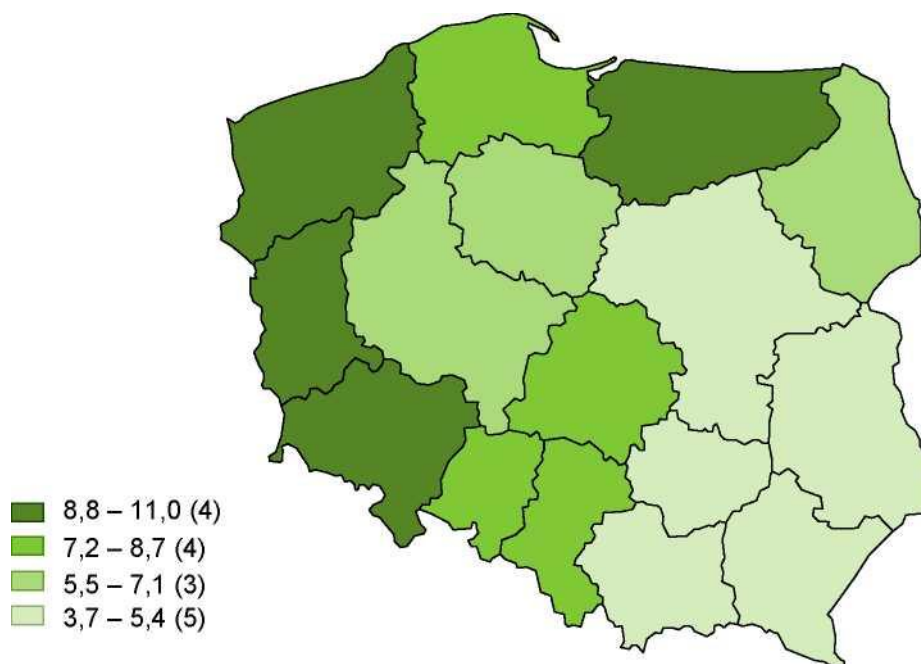
Według stanu w dniu 31 XII 2016 roku 37687 rodzin zastępczych sprawowało opiekę nad 52822 dziećmi. W tym samym czasie w 526 rodzinnych domach dziecka było umieszczonych 3328 dzieci. W porównaniu do 2015 roku odnotowano wzrost liczby rodzinnych domów dziecka o 42 (8,7%) i liczby dzieci w nich przebywających o 166 osób (5,2%). W tym samym czasie przestało funkcjonować 516 rodzin zastępczych (spadek o 1,4%), a liczba umieszczonych w nich dzieci zmniejszyła się o 782 (spadek o 1,5%).

Najczęściej pełnienia funkcji rodziny zastępczej podejmowały się osoby w wieku 51-60 lat oraz 61-70 lat odpowiednio 28,6% i 26,9%. Natomiast zdecydowanie najliczniejszą grupę osób prowadzących rodzinny dom dziecka stanowiły osoby w wieku 41-50 lat - 43,7%.

Analiza liczby dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej na 1 tys. dzieci do 18 roku życia pokazuje, że najwyższą wartość wskaźnik osiągnął w województwie zachodniopomorskim (11,0), a najniższą w województwie małopolskim (3,7). Dla Polski wskaźnik wyniósł 6,7.

Wykres 2.

Dzieci do 18 roku życia przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej na 1 tys. Dzieci w tym samym wieku

Biorąc pod uwagę wiek podopiecznych umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, najliczniejszą grupę wiekową stanowiły dzieci w wieku 7-13 lat (20120), natomiast najmniej liczną - dzieci poniżej 1 roku (706). Prawie co szósty podopieczny przebywający w rodzinnej pieczy zastępczej był w wieku 18-24 lata.

W ciągu 2016 roku 6253 podopiecznych do 18 roku życia z różnych powodów opuściło rodzinną pieczę zastępczą. Najliczniejsza grupa (2291 osób), to niepełnoletni, którzy powrócili do rodziny naturalnej, 1404 dzieci przekazano do adopcji. Opuśczenie rodzinnej pieczy zastępczej przez 1283 wychowanków było spowodowane przejściem ich do innych form rodzinnej pieczy zastępczej, natomiast 802 dzieci przeniesiono do placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Wśród 3427 pełnoletnich wychowanków, którzy w ciągu 2016 roku opuścili pieczę zastępczą - 2304 usamodzielniało się. Z tej grupy 1792 pełnoletnich założyło własne gospodarstwo domowe, a 218 powróciło do rodziny naturalnej lub krewnych.

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku na terenie całego kraju działało 1126 placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej, w tym 1115 placówek opiekuńczo-wychowawczych, 8 regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz 3 interwencyjne ośrodki preadopcyjne. Najwięcej tego typu placówek funkcjonowało w 3 województwach: dolnośląskim, mazowieckim oraz śląskim.

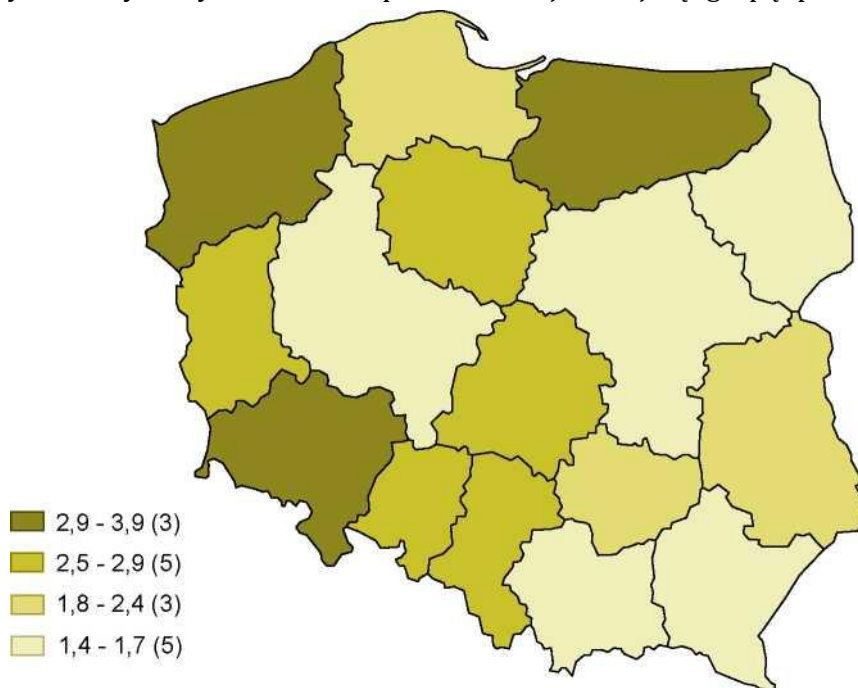
W porównaniu z rokiem poprzednim liczba placówek zwiększyła się o 40. Pomimo wzrostu liczby placówek zmniejszyła się liczba miejsc (o 224) oraz wychowanków (o 1362).

Biorąc pod uwagę liczbę wychowanków placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej na 1 tys. dzieci do 18 roku życia, wskaźnik ten był najwyższy w województwie dolnośląskim (3,9), a najniższy w województwie wielkopolskim (1,4). Dla Polski wskaźnik wyniósł 2,3.

Wykres 3.

Wychowankowie do 18 roku życia w instytucjonalnej pieczy zastępczej na 1 tys. dzieci w tym samym wieku

Z ogólnej liczby 17,5 tys. wychowanków placówek najliczniejszą grupą podopiecznych byli

wychowankowie w wieku 14-17 lat (8219 dzieci). Drugą co do wielkości zbiorowość (3867 osób) stanowiły dzieci w wieku 10-13 lat. Najmniej liczna (224 dzieci) była najmłodsza grupa wiekowa, poniżej 1 roku. W placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało również prawie 2 tys. pełnoletnich, uczących się wychowanków.

W ciągu roku 5302 wychowanków do 18 roku życia opuściło, z różnych powodów, placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej. Najliczniejsza grupa (2162 wychowanków) to podopieczni, którzy powrócili do rodziny naturalnej. Powodem opuszczenia placówki przez 1313 wychowanków było przeniesienie do placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej innego typu. Do rodzinnej pieczy zastępczej odeszło 932 wychowanków, a do rodziny adopcyjnej 562. 46 wychowanków umieszczono w domach pomocy społecznej, 9 zmarło.

Wśród 2 398 wychowanków powyżej 18 roku życia, którzy w ciągu 2016 r. opuścili placówki, 1139 założyło własne gospodarstwo, a 1041 powróciło do rodziny naturalnej.

1. PODSTAWY PRAWNE

Rodzina i dziecko są chronione zarówno w ustawodawstwie polskim, jak i międzynarodowym. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 18. stanowi, że małżeństwo, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Kolejne artykuły konkretyzują to stwierdzenie, odnosząc je do różnych aspektów życia rodzinnego. Podstawowym źródłem polskiego prawa rodzinnego jest Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy uchwalony dnia 25 lutego 1964 roku. W dokumencie tym unormowano problematykę zawierania i ustanawiania małżeństw, stosunków majątkowych między małżonkami, obowiązków alimentacyjnych, pochodzenia dziecka, stosunków między rodzicami i dziećmi, instytucji przysposobienia, opieki i kurateli.

Najważniejszym aktem prawnym regulującym prawa dziecka jest Konwencja o Prawach Dziecka. Jej postanowienia dotyczące dziecka urodzonego, które nie ukończyło 18 roku życia, obejmują: prawa cywilne, prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania, prawo do wychowywania w rodzinie i kontaktów z rodzicami, prawa socjalne oraz kulturalne i polityczne. Konwencja ustanawia status dziecka oparty na założeniach, że: dziecko jest samodzielnym podmiotem (ze względu na swoją niedojrzałość psychiczną i fizyczną wymaga szczególnej opieki i ochrony prawnej) i jako istota ludzka wymaga poszanowania jego tożsamości, godności i prywatności (rodzina jest najlepszym środowiskiem wychowania dziecka i wymaga ze strony państwa wsparcia). Tworząc system ochrony dziecka, kierowano się zasadą dobra dziecka (wszystkie działania podejmowane są w najlepiej pojętym interesie dziecka), zasadą równości (wszystkie dzieci, niezależnie od ich cech: koloru skóry, płci i narodowości, mają być równe wobec prawa), zasadą poszanowania praw i odpowiedzialności obojga rodziców za rozwój i wychowanie dziecka (ochronie podlega autonomia rodziny i prawa obojga rodziców do decydowania o sprawach dziecka) oraz zasadą pomocy państwa w zabezpieczeniu odpowiednich warunków socjalnych i zdrowotnych rodziny.

I na końcu Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która rewolucjonizuje obowiązujący do 31 grudnia 2011 roku system opieki nad dzieckiem z ustawy o pomocy społecznej. Głównym założeniem ustawy jest zorganizowanie skutecznej pomocy dla rodzin przeżywających trudności w opiekowaniu się i wychowaniu dzieci poprzez system wsparcia na poziomie gminy (asystenci rodzinni, rodziny wspierające, placówki opiekuńczo – wychowawcze wsparcia dziennego), a na poziomie powiatu (organizator pieczy zastępczej, koordynatorzy, rodziny zastępcze, całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze) oraz na poziomie samorządu wojewódzkiego (ośrodki adopcyjne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, regionalne placówki opiekuńczo- terapeutyczne).

2. CHARAKTERYSTYKA POWIATU SIEMIATYCKIEGO

Powiat Siemiatycki to powiat ziemski, który został utworzony w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej. Powiat znajduje się w Województwie Podlaskim. Jego siedzibą jest miasto Siemiatycze. Powiat położony jest na południu województwa podlaskiego. Graniczy z Białorusią,

podlaskimi powiatami hajnowskim, bielskim i wysokomazowieckim, lubelskim powiatem bialskim, mazowieckimi powiatami łosickim, siedleckim i sokołowskim.

Na szczeblu samorządu gminnego zadania z zakresu pomocy społecznej realizują ośrodki pomocy społecznej, to są:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Siemiatyczach,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Drohiczynie,
- i siedem Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej w Siemiatyczach, Perlejewie, Grodzisku, Dziadkowicach, Nurcu Stacji, Mielniku i Milejczycach.

Powiat siemiatycki obejmuje 2 miasta: Siemiatycze i Drohiczyn, oraz 271 wsi, więc jest to teren typowo rolniczy. Według danych statystycznych GUS na przestrzeni wyszczególnionych trzech lat możemy zaobserwować systematyczny spadek ludności. Większością mieszkańców naszego powiatu są kobiety na przestrzeni wymienionych trzech lat. Natomiast ogólna liczba osób bezrobotnych od roku 2014 równomiernie także spada.

Tabela nr 4.

rok	mieszkańcy powiatu	kobiety	mężczyźni	bezrobotni
2016	46 072	23 429	22 643	1 553
2015	46 479	23 608	22 871	1 655
2014	46 938	23 845	23 093	1 761

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie danych statystycznych GUS

3. PIECZA ZASTĘPCZA W POWIECIE SIEMIATYCKIM

Dzieciom pozbawionym opieki ze strony rodziców biologicznych Starosta Siemiatycki od 1999 roku zapewnia opiekę i wychowanie w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, piecza zastępcza sprawowana jest w formie rodzinnej i instytucjonalnej.

3.1. RODZINNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ

Na system rodzinnej pieczy zastępczej składają się:

- 1) rodziny zastępcze:
  - a) spokrewnione – które tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka,
  - b) niezawodowe - którą tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka,
  - c) zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne - które tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- 2) rodzinne domy dziecka.

Tabela nr 5.

warunki, które muszą spełniać osoby pełniące funkcję rodziny zastępczej oraz prowadzące rodzinny dom dziecka			
rodziny zastępcze			rodzinny dom dziecka
spokrewnione	niezawodowe	zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne	
	co najmniej jedna osoba tworząca rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów		
	nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe.		
<ul style="list-style-type: none"> • dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej; • nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona; • wypełniają obowiązek alimentacyjny – w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego; • nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych; • są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone zaświadczeniami o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, wystawionymi przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej; • przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; • zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, • właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, • wypoczynku i organizacji czasu wolnego. 			

Tabela szósta pokazuje nam systematyczny spadek ogólnej liczby rodzin zastępczych jak i liczby dzieci umieszczonych w tych rodzinach, natomiast liczba nowoutworzonych rodzin zastępczych wzrastała corocznie, ale nie przekracza pięciu. Stosunkowo niewielka różnica pomiędzy liczbą rodzin a liczbą dzieci w rodzinach zastępczych świadczy o tym, iż w rodzinach tych umieszczane jest zazwyczaj jedno bądź dwójka rodzeństwa. W 2016 roku na terenie powiatu siemiatyckiego funkcjonowało 29 rodzin zastępczych z umieszczonymi w nich trzydziestoma trzema dziećmi.

Tabela nr 6.

rok	liczba rodzin	liczba dzieci w rodzinach	nowoutworzone rodziny
2016	29	33	5
2015	30	33	4
2014	33	38	3

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

Koszty roczne przeznaczone na utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych w wymienionych latach różnicują się, co wynika z formy przyznawanej rodzinom pomocy. Mimo spadku rodzin zastępczych w roku 2016, wypłacona pomoc pieniężna rodzinom zastępczym jest wyższa w stosunku do lat ubiegłych, w związku z korzystaniem przez rodziny z takich form pomocy jak: pomoc jednorazowa na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjętego dziecka, która jest najwyższa w roku 2016 oraz środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, z których korzystała jedna rodzina zastępcza niezawodowa.

Tabela nr 7.

rok	wypłacona pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci	w tym wypłacona pomoc jednorazowa na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjętego dziecka	świadczenie jednorazowe związane z wystąpieniem zdarzeń losowych mających wpływa na jakość sprawowanej opieki	dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania	środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego
2016	334 tys. zł	12 tys. zł	-	-	7 tys. zł
2015	271 tys. zł	4 tys. zł	800 zł	2 tys. zł	-
2014	317 tys. zł	7 tys. zł	-	-	-

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

Niewielka różnica w liczbach dotyczących miejsca zamieszkania rodzin zastępczych świadczy o zwiększonym problemie rodzin z trudnościami wychowawczymi na terenie dwóch miast w powiecie siemiatyckim, m.in. ponieważ zaludnienie w powiecie jest znacząco wyższe na terenach wiejskich. Stan cywilny rodziców zastępczych jest zróżnicowany z przewagą osób samotnych, co jest niepokojące, ponieważ większość dzieci wychowywana bez wzorca rodziny pełnej.

Tabela nr 8.

rok	miejsce zamieszkania rodziny zastępczej		stan cywilny rodziny zastępczej	
	miasto	wieś	osoby samotne	małżeństwa
2016	15	14	18	11
2015	14	16	19	11
2014	15	18	19	14

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

Jak wynika z tabeli nr 9 wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych jest stosunkowo podobny na przestrzeni wymienionych lat. Największą liczbę stanowią dzieci w wieku 14-18 lat, bo aż 44. Najmniejszą liczbę stanowią dzieci w wieku 0-3 lata oraz 4-6 lat. Przedział wiekowy dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych świadczy, iż do rodzin trafiają już nastolatki, często z bagażem złych doświadczeń, z zaległościami w nauce bądź problemami wychowawczymi.

Tabela nr 9.

rok	wiek dzieci w rodzinach zastępczych				
	18-24	14-18	7-13	4-6	0-3
2016	6	15	11	-	1
2015	9	11	10	1	2
2014	6	18	9	2	3

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

Dzieci przebywające w rodzinach zastępczych posiadają dochód własny w postaci renty rodzinnej po zmarłym jednym bądź obojgu rodziców, co ma znaczenie w zabezpieczeniu finansowym dziecka, ponieważ rodzina zastępcza otrzymuje niejako dwa świadczenia na utrzymanie dziecka w rodzinie. Z analizy przedstawionych trzech lat wynika, iż w nieznaczącej większości w rodzinach zastępczych wychowywani są chłopcy. Wśród dzieci przebywających w rodzinach zastępczych są również dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności.

Tabela nr 10.

rok	płeć dzieci		dzieci niepełnosprawne	dzieci z dochodem (renta rodzinna)
	chłopcy	dziewczęta		
2016	18	15	1	5
2015	18	15	1	8
2014	20	18	2	11

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

N terenie Powiatu Siemiatyckiego na koniec 2017 roku funkcjonowało 29 rodzin zastępczych, a wśród nich 21 to rodziny spokrewnione, osiem to rodziny niezawodowe. Zawodowych rodzin zastępczych na terenie Powiatu Siemiatyckiego nie było i aktualnie nie ma. Najwięcej rodzin zastępczych funkcjonuje na terenie miasta Siemiatycze i jego okalającej gminy Siemiatycze.

Tabela nr 11.

	Gmina Siemiatycze	Gmina Dziadkowice	Gmina Grodzisk	Gmina Mielnik	Gmina Milejczyce	Gmina Nurzec-Stacja	Miasto Siemiatycze	Miasto i Gmina Drohiczyn
rodziny spokrewnione	2	1	1	-	3	2	8	2
rodziny niezawodowe	3	-	-	1	1	1	3	1

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

W 2017 roku osób usamodzielnianych było 25.

Tabela nr 12.

rok	wypłacana pomoc pieniężna na usamodzielnienia i kontynuację nauki pełnoletnim wychowankom	liczba wychowanków otrzymujących pomoc pieniężną
2016	126.590 zł	21
2015	163.946 zł	34
2014	158.963 zł	33

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

Na terenie Powiatu Siemiatyckiego na koniec roku 2017 było umieszczonych 8 dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, tj. w miejscowościach Zambrów, Białystok i Supraśl.

3.2. INSTYTUCJONALNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ

Na terenie Powiatu Siemiatyckiego nie funkcjonują placówki opiekuńczo - wychowawcze, a dzieci skierowane postanowieniem sądu rodzinnego umieszczane są w domach dziecka w województwie podlaskim i lubelskim. Instytucjonalna piecza zastępcza sprawowana jest w formie :

- placówki opiekuńczo-wychowawczej (organem prowadzącym placówkę jest powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania);
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej (organem prowadzącym placówkę jest samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania);
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego (organem prowadzącym ośrodek jest samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania).

Na terenie Powiatu Siemiatyckiego na koniec roku 2014 było umieszczonych 15 dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, tj. Zambrów, Białowieża, Krasnystaw, Łomża i Białystok. Koszt pobytu jednego dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej – Dom Dziecka w Białowieży, pokrywany jest z dotacji rządowej z racji, iż jest to cudzoziemiec.

Tabela nr 13.

rok	liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innego powiatu (stan na koniec roku)	liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu (stan na koniec roku)
2016	9	7
2015	9	6
2014	8	6

Tabela nr 14.

rok	koszt utrzymania dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej na terenie innego powiatu (stan na koniec roku)	koszt utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu (stan na koniec roku)
2016	561 tys. zł	106 tys. zł
2015	381 tys. zł	123 tys. zł
2014	475 tys. zł	70 tys. zł

Źródło: opracowanie własne PCPR w Siemiatyczach na podstawie dostępnych sprawozdań

4. ADRESACI I REALIZATORZY PROGRAMU

Adresatami Programu są:

- rodzice zastępczy;
- dzieci umieszczone w pieczy zastępczej;
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Zadania wynikające z niniejszego Programu będą realizowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Siemiatyczach jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej we współpracy z instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny na terenie Powiatu Siemiatyckiego.

5. CELE I ZADANIA PROGRAMU

Cel główny

rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej

Cele szczegółowe

1. promocja rodzinnych form pieczy zastępczej

Efekty przewidywane:

- Dotarcie do najszerszej grupy osób z terenu Powiatu Siemiatyckiego
- Pozyskanie kandydatów na rodziny zastępcze
- Zwrócenie uwagi na zagadnienie rodzicielstwa zastępczego

2. nawiązywanie przez rodziny zastępcze wzajemnego kontaktu

Efekty przewidywane:

- Tworzenie grup wsparcia wśród rodziców zastępczych
- Zmiana postrzegania rodzicielstwa zastępczego
- Integracja rodziców zastępczych w celu wymiany doświadczeń wynikających z rodzicielstwa zastępczego

3. wsparcie rodziców zastępczych w trudnościach wynikających z pełnionej funkcji

Efekty przewidywane:

- Wzrost wiary we własne możliwości przez rodziny objęte programem
- Nabycie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych
- Poprawa sytuacji finansowej rodziny zastępczej

4. rozwój specjalistycznego poradnictwa dla rodzin zastępczych

Efekty przewidywane:

- Podniesienie kwalifikacji w zakresie sprawowanej przez rodziny zastępcze funkcji
- Poprawa relacji wewnątrz systemu rodzinnego

5. regulacja sytuacji prawnej dzieci w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających

Efekty przewidywane:

- Danie możliwości dzieciom z uregulowaną sytuacją prawną wychowania się w domu rodzinnym
- Zwiększenie ilości dzieci z uregulowaną sytuacją prawną

6. współpraca z gminami, jednostkami organizacyjnymi gminnymi i powiatowymi w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej

Efekty przewidywane:

- Usprawnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami współdziałającymi na rzecz rodziny
- Poprawa współpracy między jednostkami pomocy społecznej na terenie Powiatu Siemiatyckiego

7. rozwój zainteresowań, zdolności dzieci i osób pełnoletnich umieszczonych w rodzinach zastępczych

Efekty przewidywane:

- Integracja dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych
- Zwiększenie potencjału kulturowego dzieci
- Poszerzenie wiedzy, umiejętności dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych

8. wsparcie procesu usamodzielniania wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych

Efekty przewidywane:

- Poprawa sytuacji materialno-bytowej pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych
- Wzmocnienie potencjału zawodowego wychowanków

6. PLAN DZIAŁAŃ

1	promocja rodzinnych form pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> • Promocja plakatu „rodzina zastępcza szansą na dom” na terenie powiatu siemiatyckiego, okres 2018-2020 • Zatrudnienie trzech koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, okres 2018-2020 • Zlecenie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka podmiotom posiadającym uprawnienia MPiPS w tym zakresie, okres 2018-2020 • Ustalenie limitu rodzin zastępczych zawodowych na poziomie corocznie utworzenia jednej rodziny zawodowej, okres 2018-2020
2	nawiązywanie przez rodziny zastępcze wzajemnego kontaktu	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie imprez integracyjnych (plenerowych i okolicznościowych) dla rodzin zastępczych z terenu powiatu siemiatyckiego, okres 2018-2020

3	wsparcie rodziców zastępczych w trudnościach wynikających z pełnionej funkcji	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje i poprawiających relacje wewnątrz rodziny zastępczej, okres 2018-2020 • Utworzenie grupy wsparcia dla rodziców zastępczych, okres 2018-2020 • Tworzenie rodzin pomocowych i wolontariatu w miarę potrzeb, okres 2018-2020 • Zapewnienie wsparcia finansowego i rzeczowego rodzinom zastępczym, okres 2018-2020
4	rozwój specjalistycznego poradnictwa dla rodzin zastępczych	<ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie bezpłatnych porad rodzicom zastępczym w celu rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, okres 2018-2020 • Organizowanie poradnictwa prawnego, psychologicznego, okres 2018-2020 • Organizowanie terapii rodzinnej dla rodzin zastępczych i rodziców biologicznych, okres 2018-2020
5	regulacja sytuacji prawnej dzieci w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z rodziną zastępczą oraz Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w celu uregulowania sytuacji prawnej dziecka, okres 2018-2020 • Zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, okres 2018-2020
6	współpraca z gminami, jednostkami organizacyjnymi gminnymi i powiatowymi w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz placówce opiekuńczo-wychowawczej, okres 2018-2020 • współpraca z asystentem rodziny lub z podmiotem organizującym pracę z rodziną na terenie poszczególnych gmin powiatu siemiatyckiego w tworzeniu planu pomocy dziecku, okres 2018-2020
7	rozwój zainteresowań, zdolności dzieci i osób pełnoletnich umieszczonych w rodzinach zastępczych	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja aktywnych grupowych form spędzania czasu wolnego uwzględniających zainteresowania dzieci i młodzieży wychowywanych w rodzinach zastępczych, okres 2018-2020 • Organizacja korepetycji dla dzieci posiadających zaległości w nauce jak i dla dzieci uzdolnionych i rozwijających swoje zdolności, okres 2018-2020
8	wsparcie procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Przyznawanie pomocy na kontynuowanie nauki,

<p>usamodzielniania wychowanków rodzin zastępczych i placówek</p> <p>opiekuńczo-wychowawczych</p>	<p>usamodzielnienie, zagospodarowanie, okres 2018-2020</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, okres 2018-2020 • Zwiększenie kwalifikacji zawodowych i zdobycie umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy, okres 2018-2020 • Zwiększenie kompetencji życiowych, okres 2018-2020 • Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w celu aktywizacji zawodowej usamodzielnianych wychowanków, okres 2018-2020
---	--

7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Realizacja zadań odbywać się będzie w oparciu o środki finansowe samorządu powiatowego, środki z budżetu państwa, zewnętrzne środki finansowe pozyskane z Unii Europejskiej.

8. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja Programu będzie monitorowana przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Siemiatyczach poprzez sprawozdanie z efektów pracy programu za okres 2018-2020 Radzie Powiatu Siemiatyckiego. Niniejszy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na terenie Powiatu Siemiatyckiego na lata 2018-2020 jest ogólny i elastyczny, dlatego może podlegać zmianom.

9. PODSUMOWANIE

Ustawa z 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej reguluje zasady i formy wspierania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak również reguły sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków. Przewiduje również obowiązki administracji publicznej w kwestii wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Opieka nad dzieckiem i rodziną wykonywana w ramach pomocy społecznej winna być zgodna z podstawami prawa rodzinnego, uwzględniając przede wszystkim zasadę autonomii rodziny i prymatu rodziców do wychowania dziecka. Nacisk nałożony na działania instytucji promujących rodzicielstwo zastępcze ma na celu wsparcie naturalnego środowiska dziecka oznaczającego jego rodzinę.

W celu zapewnienia każdemu dziecku całkowicie lub częściowo pozbawionemu opieki rodziców, stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego, stworzony został kolejny Program Rozwoju Pieczy Zastępczej, który funkcjonować ma w oparciu o zasady dobrej

współpracy wszystkich instytucji i organizacji zajmujących się tematyką pieczy zastępczej. Planowane działania zawarte w niniejszym Programie uwzględniają konkretne formy wsparcia w ramach systemu pieczy zastępczej.